

Detector

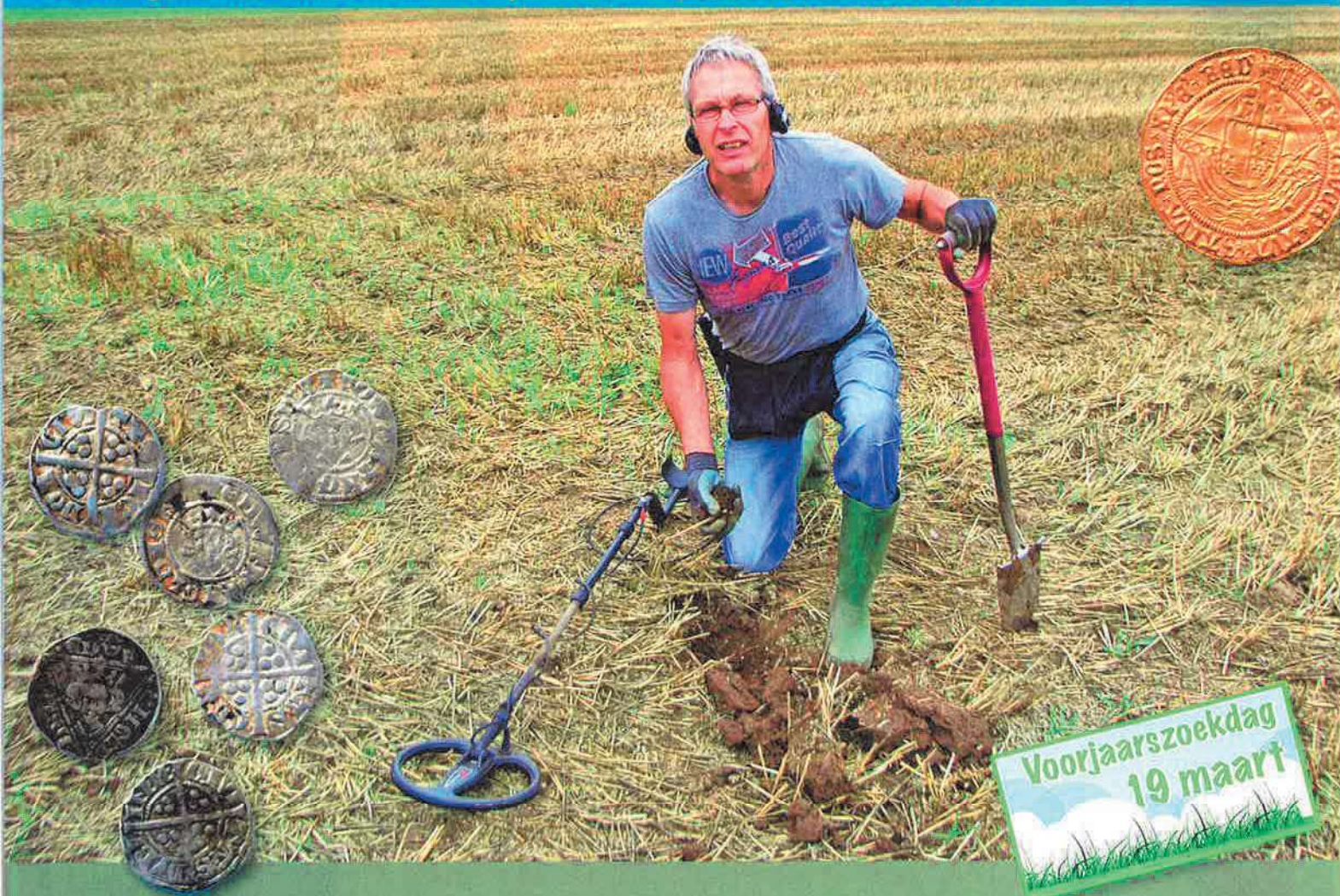

115

maart 2011

MAGAZINE

Koloniegeld • Romeinse helm • Voorjaarszoekdag • De Top 10 en het kippenvelmoment

Voorjaarszoekdag
19 maart

Gevangenisgeld, gestichtsgeld of huismunt?

Tekst muntje:

Voorzijde: 3-G, K.V, I

(3e gesticht kolonie Veenhuizen, 1 cent)

1825 tot december

1831. Keerzijde:

blanco.

Naar aanleiding van een determinatievraag op de zoekdag te Harmelen ontstond het volgende artikel. Wat een eenvoudig messingplaatje met wat cijfers en letters al niet teweeg kan brengen.

Het plaatje heeft een gewicht van 1,5 gram en is eenzijdig geslagen. Aan de voorzijde staat: 3-G met daaronder K.V en daaronder I. Aanvankelijk hadden we geen idee wat het plaatje voorstelde en waar het voor diende. Echter Allex Kus-sendrager zette ons op het juiste spoor en wist te vertellen wat het was: 'gevangenisgeld of huismunt'.

Dit onderwerp vroeg om nader onderzoek en gaandeweg het onderzoek werd de interesse verder aangewakkerd. Het

ter determinatie aangeboden messingplaatje bleek een huismunt voor de (straf-) Kolonie Veenhuizen (Drenthe) te zijn. Deze huismunten werden uitgegeven door de 'Maatschappij van Weldadigheid', met voornamelijk het doel, het kopen van sterke drank door zogeheten verpleegden in de omgeving tegen te gaan. Volgens Geert Hogenberg, collectiebeheerder van het gevangenis-museum in Veenhuizen, werden de munten uitsluitend binnen de koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid als betaalmiddel gebruikt en hadden de munten buiten de kolonie geen enkele waarde.

Veenhuizen

In de collectie van het gevangenis-museum zijn een aantal huismunten van het 3^e Gesticht van de Kolonie Veenhuizen opgenomen. Er zijn roodkoperen en zinken munten in gebruik geweest. Deze

vertegenwoordigden een waarde van 1, 10, 20, 25, 30, 40, 50 en

100 cent. De afkortingen op de munten hebben de volgende betekenis: 3G = 3^e Gesticht, KV = Kolonie Veenhuizen, 10 = de waarde van de munt in centen. De munten van het gesticht Veenhuizen werden in december 1831 ingetrokken en vervangen door algemene gevangenis-munten welke in meerdere gestichten gangbaar waren. Deze munten werden geslagen bij de firma G. van Maanen te 's-Gravenhage.

Gevangenisgeld

Voor zover bekend werden de munten het eerst in 1822 in de dwangkolonie te Ommerschans (Overijssel) ingevoerd. In een Koninklijk Besluit van 23 mei 1861 werd het gebruik van de gevangenis-munten in gevangenis-sen per 1 juli 1861 verboden.

Huismunten van het 3e Gesticht, kolonie Veenhuizen, met de waarde 5, 10, 25 en 40 cent.

Van de ter determinatie aangeboden munt (boven), bestaan de volgende varianten die zijn beschreven in 'Nederlandse Munten, 1795 -1975' door Jacques Schulman.

3e Gesticht met 3-G K.V

416/423 in Roodkoper:	40, 30, 25, 20, 10, 5, 1, ½ cent
416a/423a in Geelkoper:	40, 30, 25, 20, 10, 5, 1, ½ cent
416b/423b in Blik:	40, 30, 25, 20, 10, 5, 1, ½ cent

De gedetermineerde munt lijkt wel van geelkoper te zijn en dan zou het dus de 1 cent, Sch. 422a betreffen.

Huismunten van de kolonie Ommerschans.

Huismunten van de kolonie Frederiksoord.

Maatschappij van Weldadigheid

De Maatschappij van Weldadigheid was een particuliere organisatie in de 19e eeuw die armoedige gezinnen, veelal uit de grote steden, wilde helpen om een eigen bestaan op te bouwen als boer. Men begon op het landgoed Westerbeekslot in Frederiksoord (Drenthe). Later begon men in Drenthe ook in Willemsoord, Wilhelminaoord en Boschoord.

Daarna ontstonden er ook 'strafkoloniën' zoals de al eerder genoemde koloniën Veenhuizen en Ommerschans (Overijssel). Hier werden landlopers en bedelaars opgesloten en aan het werk gezet. Maar ook kolonisten konden hier terecht komen, bijvoorbeeld als straf voor drankmisbruik, ontucht, verkwisting, brutaliteit of desertie. In 1859 werden de koloniën overgenomen door de Nederlandse staat. In 1890 werd Ommerschans gesloten. Veenhuizen is vandaag de dag nog steeds in gebruik als een gewone gevangenis.

Volgens een vrijwilliger van het gevangenis museum te Veenhuizen heeft men op de terreinen van de Maatschappij van Weldadigheid in Veenhuizen wel eens met een metaaldetector naar de huismunten gezocht, maar werden deze niet gevonden. De vele zinken en blikken munten zullen inmiddels wel weggerot zijn.

Mensen die het boek 'Het Pauperparadijs' hebben gelezen zullen begrijpen dat men het geld in de koloniën echt heel hard nodig had en als je het verloor, dan had je een probleem. Munten die mogelijk bij de winkeliers buiten het gesticht werden verzilverd, wat natuurlijk niet de bedoeling was, kunnen een eigen leven zijn gaan leiden.

Mensen die uiteindelijk hun tijd hadden uitgediend zullen misschien ook een enkel exemplaar meegenomen hebben naar buiten. Mee naar huis als ze dat al hadden. De gestraften kwamen uit heel Nederland vandaan, zodat de munten overal kunnen opduiken.

Circulatie van de munten

In het boek 'Nederlandse Munten, 1795-1969' van Jacques Schulman is het nodige te vinden over het in de koloniën gebruikte geld. De munten werden tot 1830 vervaardigd en zijn erg primitief: in de jaren 1822-1824 circuleerden in Ommerschans muntjes van ½ c, 1 c, 5 c, 10 c, 25 c en 50 c van blik.

Daarna, van ongeveer 1823/24 tot 1830, werden deze vervangen en circuleerden er in Ommerschans twee series muntjes door elkaar met de letters "OS" op de keerzijde. Munten van koper van ½c, 1c, 1½c, 2½c, 5c, 10c, 25c en 50c en in ijzer van 1¼c, 2½c, 5c, 10c, 25c en 50c.

Van circa 1825 tot circa 1830 circuleerden er in Frederiksoord muntjes van ½c en 1c in koper, met de letters F, KN en het cijfer 1, 3 of 4.

Van circa 1825 tot december 1831 circuleerden er in Veenhuizen muntjes van ½ c, 1 c, 5 c, 10 c, 20 c, 25 c, 30 c, 40 c uit koper en blik, met daarop 2G (2e

gesticht) of 3G (3e gesticht) en de letters KV (Kolonie Veenhuizen).

Vanaf december 1830 werden er, eerst in de kolonie Ommerschans zelf vervaardigde, nieuwe munten ingevoerd van ½ c, 1 c, 2 c, 5 c, 10 c (zink), 15 c, 20 c, 25 c, 50 c en 100 c (koper). Vanaf 1837 werden

>>

Leestip

Wie meer wil weten over het ontstaan van de koloniën en hun geschiedenis raad ik aan om het door Suzanna Jansen geschreven boek 'Het Pauperparadijs' te gaan lezen. Hierin beschrijft ze ook haar eigen familiegeschiedenis die als een rode draad door het boek loopt.

Het Pauperparadijs, 2008, Suzanna Jansen, ISBN 978 90 50 18 8210

Huismunten zonder vermelding gesticht, kolonie Veenhuizen, met verdiepte instempeling 'M'.

Munt met de 'M' op de keerzijde ingestempeld.

Koperen huismunt
van Ommerschans
en Veenhuizen.

Uniforme huismunt Veenhuizen met instempeling
MVW en op de keerzijde V1, V2 en V3.

>> ze (met hetzelfde stempel) geslagen bij de firma G. van Maanen. Deze munten werden voorzien van de letters MVW, de keerzijde was blanco.

In december 1842 werden in de Gewone Koloniën Frederiksoord, Wilhelminaoord en Willemsoord dezelfde uniforme munten ingevoerd maar met de letters GK, van de waarden ½ c, 1 c, 5 c, 10 c (zink), 25 c, 50 c en 100 c (koper).

In Veenhuizen werden in april of mei 1841 deze nieuwe uniforme munten ingevoerd van ½ c, 1 c, 5 c, 10 c (zink), 15 c, 25 c, 50 c en 100 c (koper). Deze munten werden voorzien van de letters MVW en de keerzijde V1, V2 of V3 (gesticht 1, 2 of 3).

O&V

Na 1859 zijn er door de Staat munten geslagen voor de rijksgestichten Ommerschans en Veenhuizen van ½ c, 1 c, 5 c, 10 c (zink) en 25 c (koper). Met op de voorzijde, cursief O&V, en op de keerzijde R.Gestn.

Bronnen:

<http://www.wikipedia.nl/>

<http://www.gevangenisemuseum.nl/>

Het Pauperparadijs, 2008, Suzanna Jansen, ISBN 978 90 50 18 8210

Nederlandse Munten 1795-1969. Jacques Schulman, 1969, Amsterdam

Met dank aan het Gevangenisemuseum Veenhuizen.

Uniforme huismunten van Frederiksoord, Wilhelminaoord en Willemsoord, met instempeling MVW, in verschillende waarden. Keerzijde GK (Gewone Kolonie).

